

שיעור כללי

דין הכשלה בדבר שאחד סובר שהוא מותר וחבירו סובר שהוא אסור

היום נדון בעז"ה בסוגיית הכשלה בדבר שאחד סובר שהוא מותר וחבירו סובר שהוא אסור. יסודה של הסוגייה הוא בענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל בענין צרת ערווה (בדף יד:). ובדברי הראשונים עליה והמשכה בסוגיות בחולין ובסוכה ובדברי ראשונים ואחרונים שם. השלכותיה של הסוגיה נוגעים לשאלות מציאותיות רבות בתחומים שונים ונדון על ידי רבותינו האחרונים.

סוגייתנו

- יש לראות גמ' יד: 'ת"ש אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות וכו' עד סוף הענין 'הא קמ"ל דכולהו ר"ש היא'. (יש להתרכז בסוף הסוגיא 'ומ"ש מן הוודאי דאיסורא הוא' עד סוף הענין)
  - וראה חידושי הריטב"א בסוגיין וחידושי רבי אברהם מן ההר וחידושי המאירי לדף יד.
  - וראה הגהות מרדכי בסימן צו'

הסוגיא בחולין קיא:

- ראה גמ' חולין קיא: מ'איתמר דגים שעלו בקערה' עד 'רב הונא ורב חייא בר אשי הוו יתבי'.
  - וראה דברי הריטב"א שם.
  - וראה עוד דברי הרא"ה שהובאו בארחות חיים ח"ב הלכות מאכלות אסורות.
  - וראה תשובת מהרלב"ח סי' קכ"א במה שכתב ליישב דברי הגמ'
  - וראה עוד חידושי ר' מאיר שמחה שם.
  - וראה מה שכתב ה'פרי חדש' בסי' תצו' בכללי איסור והיתר סעיף כג'

הסוגיא בסוכה י:

- ראה גמ' סוכה י: 'איתמר נויי סוכה' ומעשה דרב נחמן ורב חסדא ורבה בר רב הונא.
  - וראה חידושי הריטב"א שם.
  - ועוד ראה דברי הראב"ד בספר 'כתוב שם' לסוכה.

הסוגיא ביבמות מה:

- ראה גמ' יבמות מה. (לגבי דין עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל) ושם 'ואף רב מורה בה היתרא' עד 'שלחו ליה בני בי מלכא'.
  - וראה חידושי הרשב"א שם.

מקורות נוספים

- שו"ת אגרות משה יו"ד א' סימן נד'.
- שו"ת דברי מלכאל ח"ו סימן לב'.
- קובץ תשובות להגרי"ש אלישיב ח"ד סי' קנג'.

חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף יד עמוד ב

ומאי קמ"ל. פי' דסמכי על שתיתקם ויודעים להם דלא שבקו להו למיספי מידי דחשיב להו איסורא, דאהבה וריעות היו נוהגים זה בזה. פי' דאילו מדינא נהי דאסור למיספי להו בידיים כדאמרינן בחולין (ק"א ב') חס ליה לזרע' דאבא בר אבא למיספי מידי דלא ס"ל, מ"מ כד ספו אינהו מנפשייהו לא מחייבי לאפירושינהו כיון דלדידהו היתר גמור הוא, אלא דאהבה וריעות נוהגים זה בזה ומאי דסני להו לחבריהו לא עבדי.

רבי אברהם מן ההר (מהד' בלוי) מסכת יבמות דף יד עמוד ב

מן הסתם. שלא היו יודעין בה שום איסור. שהיו נסמכין עליהם שאילו היתה צרת ערוה היו מודיעים להם. שמעינן מהא דהיכא דפליגי תרי גברי באיסורא, וכל חד וחד יהיב טעמא למילתיה, אסור ליה למאן דשרי למספי ליה מההוא מידי, אלא מודע ליה ופריש. ואי ידע ביה דמודע ליה שרי למיכל מאי דספי ליה בסתם, דאי הוה ביה איסורא לטעמיה, הוה מודע ליה. ואף על גב דהוויא איסורא דאורייתא.

בית הבחירה (מאירי) מסכת יבמות דף יד עמוד א

כבר ביארנו במשנה שאע"פ שבית שמאי ובית הלל חולקין בצרות ושעשו אף בית שמאי כדבריהם עד שהיו בני צרות שנתבמו ממזרים לבית הלל וכשרים לבית שמאי ובני צרות שלא חלצו ונישאו לזרים כשרים לבית הלל ולבית שמאי מיהא אף על פי שאינן ממזרים שאין ממזר אלא מאיסור ערוה שבכרת מכל מקום בני חיבי לאוין הם אע"פ לא נמנעו מלישא נשים אלו מאלו שמן הסתם אף הם מודיעין זה לזה ולפי דרכך למדת שכל ששנים חולקים אחד להיתר ואחד לאיסור אסור למתיר להעלימו לאוסר וליתן לו מן האיסור אלא צריך שידיעהו שזהו דבר האסור לו לפי שיטתו וכל שאינו מודיעו מותר לאוסר לסמוך עליו וכל שכן אם יודיענו שהוא היתר ודבר זה במוחזקים בכשרות ובהסידות הא בשאר בני אדם אינו ראוי לסמוך מן הסתם

מרדכי מסכת יבמות הגהות מרדכי פרק ראשון רמז צו

אדם שאסר עצמו בדבר המותר לאחרים ואחרים יודעים שמחמיר על עצמו אף על פי שידע שהוא היתר אלא שהדיר עצמו פשיטא לי שסומך על אחרים ואין לחוש שמא יאכילוהו כמו נזיר שאוכל בבית ישראל ולא חיישינן שמא שם יין במאכל דלא עבר אלאו דולפני עור לא תתן מכשול וכן ישראל בבית כהן אלא זה ספק לי ראובן שפירש ממאכל לפי שנראה לו שאסור לאוכלו ושמעון נוהג בו היתר ונראה לו שראובן מועה בדבר וגם ראובן אם היה סובר שמותר היה אוכל מי יש לחוש לראובן שמא יאכילונו שמעון דתנן בפרק עד כמה החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו או דלמא לא ספי איניש לחבריה מידי דלא כשירה ליה ויש לדקדק מההיא דאיפליגו [*דף יד] רב ושמואל דרב אמר לא עשו בית שמאי כדבריהם [*גבי צרת הבת שב"ש מתירין] ושמואל אמר עשו ואסיקנא דעשו ומודעי להו ופירש"י ומש"ה לא נמנעו אלמא שיכול לסמוך עליו ולא חייש דלמא ספי ליה עכ"ל

חולין קיא:

לפי שאסור הוא הלך אין לו תקנה היתר: קפילא. נחמוס עובד כוכבים: כי קאמינא. לאסור לאסל בה רוחם בלילא קפילא: דגים שטלו בקערה. מן הלל כשהו רוחתין נתן לחך הקערה שאלו בה כשר: אסור לאוכלן כפותא. לפי שהבשר טוקן בהם טעם: נותן טעם בר נותן טעם הוא. אם היו מבושלים טעם כשר ממש היה אסור לאוכלן כפותא אז נמי מודה שמואל שאסור לאסל חלב רוחת בקערה דנותן טעם ראשון היו כבשר גמור אבל קערה זו היא עלמה אינה כשר אלא על ידי טוקן טעם ואינה כבשר: שייפא. משיחה מסממנים: בלעפא. קערה: רמו בישולא. בלוחה קערה לאחר זמן: אמר ישיב טעמא. בקערה: כולי האי. שחזר ונתן טעם בבישול ומאן דשמע סבר דליח ליה לרב נתינת טעם בר נתינת טעם נמי בעלמא: ולא שייפא. דגבי מסממנים נפיש מררייהו מריס הס מלח: קאליס קמיה. משמש לפניו כסעודה: לרבך. רב שלמדה ממש שאסור: אכא בר אבא. אבנה דשמואל הוה וחסיד גדול היה: דליספי לי מידי דלא סבירא לי. לא היו דברים מעולם: כהן גיסא דמכרא דסורא. שהיה

קפילא ה"נ כי קאמינא דליכא קפילא: איחמר דגים שעלו בקערה רב אמר אסור לאוכלן בכוחת ושמואל אמר מותר לאוכלן בכוחת רב אמר אסור נותן טעם הוא ושמואל אמר מותר נותן טעם בר נ"פ הוא והא דרב *לאו בפירוש איחמר אלא מכללא איחמר דרב איקלע לבי רב שימי בר חייה בר בריה חש בעיניו עבדו ליה שייפא בצעא כתר הכי רמו ליה בשולא בגווה מעים ליה מעמא דשייפא אמר יהיב מעמא כולי האי ולא היא שאני דתם דנפיש מררה מפי רבי אלעזר הוה קאים קמיה דמר שמואל אייתו לקמיה דגים שעלו בקערה וקא אכיל בכוחת יהיב ליה ולא אבל א"ל *לרבך יהיבי ליה ואכא ואת לא אכלת אתא לקמיה דרב א"ל הדר ביה מר משמעתיא א"ל *הם ליה לזרעיה דאבא בר אבא דליספי לי מידי (ג) ולא סבירא לי רב הונא ורב חייה בר אשי הוה יתבי חד בהאי גיסא דמברא דסורא וחד בהאי גיסא דמברא למר אייתו ליה דגים שעלו בקערה ואכל בכוחת למר אייתו ליה תאנים וענבים בתוך הסעודה ואכל ולא ברך מר א"ל לחבריה *יתמא עבד רבך הכי ומר א"ל לחבריה יתמא עבד רבך הכי מר א"ל לחבריה אנא כשמואל סבירא לי ומר א"ל לחבריה אנא כר' חייה סבירא לי *רתני ר' חייה *פה פוסרה כל מיני מאכל *יין פוסר כל מיני משקין אמר חזקיה משום אביו הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכוחת *צנן שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכוחת וה"מ צנן דאגב

חידושי הריטב"א מסכת חולין דף קיא עמוד ב

חס ליה לזרעיה וכו'. ואיית והיאך אמר שמואל לרבך יהיבנא ואכל, י"ל כי מגזם היה דבריו שאילו היה נותן לרבו היה אוכל, כלומר שיקפחנו בדברים עד שיאכל, ומורי נר"י פירש דרבך דקאמר ליה לאו משום רב קאמר אלא משום חד דרבנן דהוה ליה [רבן], אבל רש"י ז"ל פירש רבך רב.

אורחות חיים הלכות איסורי מאכלות

כתב הר" אהרן הלוי שני תלמידי חכמים בעלי הוראה שהאחד אוסר והאחד מתיר אוכל לעצמו ומאכיל לחבירו האוסרו ואין בזה משום ולפני עור לא תתן מכשול ואף על פי שיודע בחבירו שאסור לו לפי דעתו ודוקא כשהאיסור נכר לו לאוסר דאי לא סבירא ליה [לא] ליכול אבל בשאינו נכר לו לא כדאמרינן בפרק כל הבשר חס ליה לזרעיה דאבא [בר אבא] דליספי ליה מידי דלא סבירא לי. מיהו היכא דאיפסיקא הלכתא דלא כותיה בין לנפשיה בין לאחרים אסור ע"כ:

שו"ת מהרלב"ח סימן קכא

והשתא קשה לי בהאי דינא דיליף הרא"ה ז"ל דנימא איפכא ואדילף מדברי רב לאיסורא דאסהיד על שמואל חס ליה וכו' לפום מאי דסליק אדעתיה ומאי דידע משמואל נילף מדברי שמואל גופיה ומעשיו להתרא דהא חזיא דהוה טרח עם רבי אלעזר דליכול ואלו הוה בעי הוה מאכיל ליה לשמואל. ובשלמ' ממאי דיהיב לרבי אלעזר ליכא לאקשוני משום דבכאן האיסור ניכר אלא ממאי דקאמר לרבך יהיבית ק' דדמי לאין האיסור ניכר דאולי רבי אלעזר היה אוכל משום דחשב דקושטא דמילתא דרב אכל והוה ליה חזרה בטעות משמע דלשמואל שרי להאכיל אפילו כשאין ניכר האיסור ואפילו הכי קש' אדילפינן מדברי רב לאיסור נילף מדברי שמואל להיתרא והוה אפשר לתרוצי ולמימר דפליגי רב ושמואל נמי בהא דלדעת רב אסור ולדעת שמואל שרי והדרה ללכליה דהלכת' כרב באיסו' והלכתא כותיה בהא אף על גב דבעיקר פלוגתיהו בההיא דדגים שעלו בקערה הלכתא כשמואל כדפסק חזקיה. הא הוה אפשר למימר אלא דלא ניחא לי דלא מסתבר לאפושי פלוגתא במילתא כי הא ולמימר דסבירא ליה לשמואל דשרי ולא לשום אמורא בעולם...

...וטעמא דאמר שמואל הכי הכא טפי מבשאר פלוגתי דפליג רב עליה הוא ממאי דאמר בגמרא דהאי מילתא דרב לאו בפירוש אתמר אלא מכללא דהוה שיפא איתמר וכו' ומשום הכי חשב שמואל דרב הוה אכיל דשאני ההוא שיפא דנפיש מרריה טפי כדאמר בגמרא... האופן השני על פי זה הדרך הוא דשמואל יהיב לרב דגים בכוחת אבל לא עלו בקערה ואפילו הכי אייתי רביה לרבי אלעזר כדי דליכול ולמימר דהדר ביה רב מטעמא דכתיבנא כיון דלא דקדק רב כד הוה אכיל להו בבית שמואל משמע דאפילו עלו בקערה שרי לדידה ורבי אלעזר בין שנאמר שהבין ראיית שמואל בין שנאמר שלא הבין דבריו וחשב שהאכילו דגים שעלו בקערה בכוחת שאל מרב אי הדר ביה והוא השיב דחס ושלום דליספי לי וכולי והכונה שאם אכל עם שמואל ולא דקדק הוא משום דידע דחס ליה וכו' זה היא דרך שנית לישב כל הקושיות הנזכר

חידושי ר' מאיר שמחה מסכת חולין דף קיא עמוד ב

שם א"ל חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דליספי לי מידי ולא ס"ל. נראה דבאמת שמואל טעם הדגים קודם שנתשלבו בכותח, ולא היה בהם טעם בשר, ובכח"ג שרי כדאמר לעיל, רק דשמואל סבר דרב דאכל לא סמך עליו כיון שלדעתו מותר, א"כ הוי כחשוד, אבל הרמ"א (סימן קי"ט ס"ז) פסק איפכא דשרי עיין שם.

פרי חדש אורח חיים סימן תצו

ולע"ד יראה דס"ל להרא"ה דר"א הוה ס"ל כשמואל או דלא הוה ידע הלכת' כמאן ומשום כבודו של רב שהיה רבו לא היה אוכל וכיון שלדעת שמואל היה מותר מן הדין ור"א לא הוה ס"ל דאסור מעתה אין כאן מכשול כלל ולפיכך היה רוצה להטעותו שמואל שיאכל דאין כאן זילזול בכבודו של רב כיון שמה שהיה אוכל ר"א הוא משום שהיה סבור דהדר ביה רב והיינו דאמר ליה שמואל לרבך יהבית ליה ואכל ואת לא אכלת ואם איתא דר"א היה דעתו לאסור אי רב הדר ביה איהו לא מהדר ביה אלא משמע שמה שלא היה אוכל הוא משום כבודו של רב והשתא קאמר ליה שפיר כיון דלרבך יהבית ליה ואכל מעתה אין כאן זילזול בכבודו של רב דהא הדר ביה וכשבא לפני רב סיפר לו גופא דעובד' א"ל חס ליה כו' ולהד"מ שהאכילנו מה שאסור לדעתי אלא שכונתו היתה להטעותך כדי שתאכל וכדפרישית עוד ג"ל שאף באיסור שאינו ניכר נהי שאין ראוי למתיר להאכיל לאוסר שלא להעבירו על דעתו מכל מקום אין המתיר עובר משום ולפני עור כיון שהדבר מותר לדעתו ודלא כדמשמע מדברי הרא"ה וראיה מהא דאמרינן בפרק קמא דיבמות ת"ש אף על פי שאלו אוסרים ואלו מתירים לא נמנעו ב"ש לישא נשים מב"ה ולא ב"ה מב"ש אא"ב לא עשו משום הכי לא נמנעו אלא א"א עשו אמאי לא נמנעו וכו' ואם אית' דב"ש לא הוה מצי להכשיל את ב"ה והוה עברי על לאו דלפני עור אם כן מאי ק"ל הלא דבר ברור למה לא נמנעו לפי שהיו מוכרחים ב"ש לאודעיניהו לב"ה לאפרושיניהו מאיסור' לפי דעתם וכדמשני תלמוד' דמודעי להו ופרשי אלא משמע שהיו רשות בידם להכשילם ולהכי פריך אמאי לא נמנעו ומשני שהיו נאמנים בדבר ומודעי להו ופרשי וכן מוכיח עוד מהא דאמרי' התם שהיו נמנעין ב"ה מן הודאי אבל לא מן הסתם ופירש רש"י דכל כמה דלא מודעי להו ולא פרשי מסתמ' דודאי אי הוה מהנך דלא ס"ל הוה מודעי להו ע"כ ואמרינן התם דהא קמ"ל דאהבה וריעות נוהגין זה בזה ואם אית' דאיכ' איסור לפני עור לא תתן מכשול הא אף בסתמ' הוה מחויבים לאפרושיניהו מדינ' ולא משום אהבה וריעות אלא ודאי כדאמרן.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף י עמוד ב

אתמר, נויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה. רב נחמן אמר: כשרה, רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי: פסולה. רב חסדא ורבה בר רב הונא איקלעו לבי ריש גלותא, אנגיניהו רב נחמן בסוכה שנוייה מופלגין ממנה ארבעה מפחים, אשתיקו ולא אמרו ליה ולא מידי. אמר להו: הדרו בהו רבנן משמעתיהו? – אמרו ליה: אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין מן הסוכה.

רש"י מסכת סוכה דף י עמוד ב

נויי סוכה – סלינין הפרוסין תחת סכך לנוי. פסולה – מקום אהל מפסיק, ואשתכח ללא גני צסוכה, ולכך נחמן, כיון דלנוי סוכה יהביניהו – צטלה לגבה. רב נחמן – רב צית דין היה, ונגיד ומראה צבית ראש גולה, ועושן על פיו. שלוחי מצוה אנן – להקביל פני ראש גולה, דחייב אדם להקביל פני רבו בצגל, ופטרינו, כלתן לקמן (כה, א): שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה.

חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף י עמוד ב

רב חסדא ורבה בר רב הונא אקלעו לבי ריש גלותא אנגיניהו בסוכה שנוייה מופלגין ממנה ארבעה. פ"י ואף על גב דאכתי לא ידע ר"נ (נ"א: ר"ג) דהדרו משמעתיהו או דהו שלוחי מצוה, אנגיניהו לפום דעתיה ולא חש דהוי חתיכה דאיסורא לדידהו ויתבי (נ"א: ונפקי) בסוכה פסולה ומברכי התם שלא כראוי והוה כנותן מכשול לפני פקח, יש אומרים דמהא שמעינן שהמאכיל לחבירו מה שהוא מותר לו לפי דעתו אין בזה משום לפני עור לא תתן מכשול, ואף על פי שיודע בחברו שהוא אסור לו לפי דעתו וחבירו בעל הוראה, שהמאכיל היה גם כן ראוי להוראה וסומך על דעתו להאכיל לעצמו ולאחרים לפי דעתו, ונ"ל דהכא דוקא מפני שהאיסור ניכר לחברו ואי לא סבירא ליה לא ליכול הא בשאינו ניכר לחבירו לא, ואמרינן התם חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דליסופו ליה מידי דלא סבירא ליה בפרק כל הבשר (חולין קי"א ב), וכן הורה לי מורי הרב נר"ו

כתוב שם לראב"ד מסכת סוכה דף ה עמוד א

ולולי שפסק הרב בנויי סוכה כרב חסדא ורבה, אני הייתי מסכים לפסוק כרב נחמן. חדא, משום דאינהו תלמידיה נינהו לגביה, ועוד דאיהו עביד כשמעתיה, ואי לאו דקים ליה הכי לא הוה עביד, ועוד דהוה מטעה להו לאפוקיניהו משמעתיהו, ואשכתן בגמרא דתרי אמוראי דפליגי חד שרי וחד אסר, מאן דשרי לא ספי למאן דאסר מידי דלא סבירא ליה, כדאיתא במסכת חולין [דף קיא ב] ורב נחמן דעבד הכי ודאי משום דקים ליה כשמעתיה ולא חש לשמעתיהו.

חידושי הרשב"א מסכת יבמות דף מה עמוד א

והא דאמרו ליה זיל איטמר משום שלא יפסלהו מחמת ממזרות

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן נד

בענין קים ליה בגוה לנאמנות באיסורין.

ליובאן. בהיותי במאסקווא בשנת תרצ"ד נשאלתי בדבר שהאבות ניוזנים במדינה הזאת בעוה"ר על שלחן בניהם ובנותיהם האוכלים נבלות וכל דבר איסור ורובם הם כופרים בה' ובתורתו ושקבי היתרא ואכלי איסורא וא"כ אין נאמנים על איסורים ואין להאבות החלושים והזקנים עצה איך לאכול בשר כשצריכים לבריאותם וגם לא כל דבר מבושל דאף שסתם כלים אינם בני יומן מ"מ הרי הוא כלכתלה כיון שקבע מושבו אצלם.

וחדשתי שיש מקום להקל להרבה אנשים, באם האב יודע וקים ליה בגוה דבתו וכלתו שלא ישליוהו באיסור משום דמכיר טבעה בידיעה ברורה ע"י שניסה אותה הרבה פעמים וראה שאינה מכשילתו מטעם שאינה רוצה לצערו או שטבעה שלא להעביר אחרים על דעתם, יכול לסמוך עליה ולאכול מה שמבשלת בעדו מבשר וכל דבר כשאמרה לו שהוא מבשר כשר ובכלים שהזמינה עבורו. משום שלא נכנס זה בגדר נאמנות אלא בידיעה עצמית שהוא כראיה ממש כיון שיודע ברור שאינה משקרת לו.

וראיה גדולה לזה מהא דכתובות דף פ"ה דהימנה רבא לבת ר"ח לאפוכי שבועה אשכנגדה וא"ר פפא השתא דאמר מר קים לי בגויה מלתא הוא כגון אבא מר ברי מרענא שטרא אפומיה והרי הוא דבר שצריך שני עדים דמטעם זה לא האמין רבא לר"פ לאורועי שטרא דאין אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו כדאיתא ברש"י ומ"מ מועיל קים לי בגויה לאורועי שטרא. אף שודאי אין סברא לומר דרבא לא היה מאמין בר"פ כבת ר"ח דהא הקשה ר' אדא בן מתנא לא יהא ר"פ כבת ר"ח חזינן דלא גרע ר"פ מבת ר"ח דאל"כ לא היה לו מה להקשות אם היה שייך להסתפק שמא בת ר"ח גדולה בצדקתה מר"פ וגם רבא לא השיב לו שבת ר"ח גדולה מר"פ אלא ודאי דר"פ היה מוחזק בחסידות עוד יותר מבת ר"ח ושגם רבא ידע זה ולכן הקשה שפיר וא"כ צריך להבין טעם רבא מ"ט גרע ר"פ מבת ר"ח.

וצריך לומר דמצד נאמנות היינו שאינו יודע בידיעה עצמית שאינו משקר רק מחמת שהוא צדיק וחסיד יודעין שלא משקר ויש להאמינו, אינו כלום להאמינו ביחידי דהתורה נתנה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחידי לדיני ממון כמו כל אדם שהם בחזקת כשרות ולא נתנה תורה לשיעורים שכל אחד יאמין מי שרוצה ולכן כל כח הנאמנות נתנה תורה לכל איש שסתמו הוא בחזקת כשרות כמו לצדיק וחסיד היותר גדול בעולם כמשה ואהרן והצריכה דוקא שנים. אבל זהו רק מדין נאמנות שלא מכיר האיש וטבעו ומדותיו בעצם רק מצד חזקתו אבל אם יודע ומכיר את האיש בעצם מצד טבעותיו ומנהגיו שניסהו הרבה פעמים וראה שאינו משקר אין זה מצד נאמנות אלא הוא כראיה ממש כיון שהוא ידיעה עצמית שיודע ומכירו שלא מצד חזקתו. ולכן אף שודאי ידע רבא שר"פ איש נאמן כיון שהוא צדיק וחסיד עוד יותר מבת ר"ח אבל עכ"פ הוא רק מצד חזקתו ונכנס בגדר נאמנות שע"ז נתנה תורה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחידי כסתם איש. וזהו מה שאמר רבא אף על גב דאיכא מר ע"א לאו כלום הוא פ"י אף שברי לי שאינך משקר מ"מ ע"א לאו כלום הוא דהתורה פסלו שלא ניתן לשיעורין ושאינו בת ר"ח שקים לי בגויה פ"י ידיעה עצמית שלא נכנס בגדר נאמנות אלא כראיה שלו ממש. וזה שלא קרענין שטרא אפומיה הוא מחמת שהרי רק לר"פ נאמן אבא מר בריה ולדיינים אחרים שאין מכירין אותו בעצם הרי לא יאמינו לו יותר מסתם איש ולכן אינו יכול לקרוע השטר שהוא כשר אצל דיינים אחרים ורק שהוא אינו יכול להזדקק לו ודנהו כשטר פסול כפרש"י.

שו"ת דברי מלכאל חלק ו סימן לב

כבוד הרב הגאון המפורסם וכו' מו"ה שמעון שלמה נ"י אבד"ק בענדער

ע"ד שנסתפקתי בחיבורי ח"ג סי' צ' מי שהותר לו לישא אשה רק מפני שהוא שעה"ד אם צריך להודיע מזה להאשה, והעיר מעכ"ת מיבמות מ"ה, דאיתא שם במי שנוולד מן הנכרי שא"ל: זיל איטמר או נסיב בת מינך, אלמא שהתירו לו שלא לגלות מי הוא ולישא אשה מיוחסת - הנה יפה העיר, אבל לדינא אינה ראייה דשם ס"ל לר"י ולרבא דהוי כשר גמור, ורק ההמון היו חוששים לדעת הסובר דהוי ממזר, ולזה התירו לו שלא לגלות מי הוא, כיון שהוא באמת כשר ע"פ דין, אבל בנ"ד שכשר לקהל רק בשעה"ד, שפיר יש להודיע לה מזה. ועוד דבנ"ד הטעם הוא מפני שיש בו חשש פצוע דכא ולא יוליד, ובזה ודאי הוי מום וצריך להודיע, משא"כ ביבמות שם דהוי מפני פסול יוחסין, וכיון דס"ל שמותר לקהל א"צ להודיע. ומ"ש מעכ"ת עוד להעיר מהא דב"ב ט"ז שאיוב הוי שדי שמו על אלמונות כדי שתנשא להגון, ופירש"י שאמר שהיא קרובתו, וא"כ מוכח דאונאה ביוחסין אינה אונאה, והוכיח מזה לדינא שאם אמרה לו שהיא ממשפחה מיוחסת פלונית ונתברר שהוא שקר אינה אונאה - הנה דפח"ח, אכן לדין יש תשובה. דבאמת מיוחס מיקרי, שאבותיו היו גדולי הדור וכדומה, אבל כשיש במשפחתו איזה צדיק או גדול לא מיקרי עי"ז מיוחס, כי יחוס אבות פועל על הבנים שיצטיינו במדות טובות וכדומה אבל לא שארי קרובי המשפחה.

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק ד סימן קנג

היתר לבא בקהל בפצוע דכא ואונאה בשידוכים

בס"ד, כ"ה אלול תשס"ה

אל מעלת כבוד ידידי הגאון המובהק נודע למשגב מהו"ר ישראל גרוסמן שליט"א רב ור"מ ודומ"צ בירושלים ת"ו, יהיה נועם ה' עליו ועל כל אשר לו.

עברתי על מכתב כת"ר, ובו נאמר איש אחד חלה בכיזה השמאלית, עד שהגיע למצב של רקבון, והרופאים חתכו את הכיזה השמאלית, האם מחויבים להודיעו שלדעת הרבה פוסקים אסור לו לבא בקהל.

המנהג הוא להתיר ככהאי גוונא ולסמוך על הפוסקים המקילים, ועיין בקהילות יעקב יבמות סי' ל"ח, וזה לשונו, "האחרונים מכשירין אותו לבא בקהל ע"פ שיטת ר"ת ז"ל, אמנם אין ההיתר ברור, מ"מ הואיל ושעת הדחק כזה דאל"כ אין לו תקנה התיירוהו, וכבר הותר האי גברא עפ"י הוראת גדולי הרבנים".

אכן העובדא של הקה"י היה בבחור שטרם התחתן והשאלה היתה אם רשאים להעלים הדבר מהצד השני. אף שלכאורה יש בזה משום איסור אונאה וגניבת דעת.

ואף גם בזה כתב זול"ש: "ונראה ראי' גדולה שא"צ להודיע, מיבמות דף מ"ה, דקיי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, ומ"מ הוי מקפידין מאד ע"ז, וכדאמר' התם, ואף רב יהודה דמורה בה להיתרא דכי אתא לקמי' דר"י א"ל זיל איטמר, ופירש"י לך למקום שלא יכירוך ושא בת ישראל שאילו יכירוך לא יתנו לך, וכי אתא לקמי' דרבא א"ל זיל גלי או נסיב בת מינך, דאל"כ לא יתנו לך אשה, ומ"מ התירו לו להנשא במקום שאין מכירין אותו מבלי להגיד עניינו, דאם ה' ידוע לא יהבי לי' אשה, אלמא דבכה"ג שהוא כשר לפי ד"ת אינו מחוייב להגיד פגמו".

ונראה שיש לדון בראיה זו, שהרי זה ברור דלרב יהודה היה ברור הדבר ללא כל ספק שמותר לו לבא בקהל, ואלה החולקים עליו טועים בדבר ואין צורך לחוש לדבריהם, ולכן אין בזה משום אונאה כלל, מה שאין כן בנידון דידן הרי יש לפנינו שולחן ערוך המובאים שם שתי הדעות, ובודאי לכתחילה ראוי להחמיר בדבר, ול"ש לומר שהנוהג כדעת המחמירים טועה בדבר, ובכהאי גוונא הסברא פשוטה שיש בזה משום אונאה וגניבת דעת.

והנני לברכו בברכת השלום יכתב ויחתם בספרן של צדיקים גמורים לחיים טובים בכריאות גופא ונהורא מעליא, יוסף שלו' אלישיב